

УДК 658:589:656.2

МЕТОДИКА ПОРІВНЯЛЬНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СКЛАДІ ПФГ ТА САМОСТІЙНО ФУНКЦІОНУЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Калініченко Л. Л., доцент (УкрДАЗТ)

Розглянуто методику порівняльної оцінки ефективності діяльності підприємств у складі групи та окремо функціонуючих, яка дозволяє системно встановлювати кількісні і якісні зв'язки між окремими елементами ефективності діяльності, виключає наявність суб'єктивного подання експертів та здійснює порівняння з найвищими результатами, досягнутими в реальній ринковій конкуренції всієї сукупності порівняльних об'єктів.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. ПФГ в галузі машинобудування для залізничного транспорту повинна стати каталізатором економічних та технічних перетворень залізничного транспорту. Тобто, вона прийматиме вигляд фінансово-індустріально-комерційного комплексу, де розвинуті горизонтальні та вертикальні зв'язки між учасниками, та як єдиний організаційний центр здійснюватиме регулювання потоками капіталу.

Створення ПФГ стає перспективним шляхом розвитку промислового виробництва для потреб залізничного транспорту та потребує об'єднання зусиль промислових підприємств "Укрзалізниця", промислових підприємств з випуску продукції для її потреб за безпосередньою участю промислових підприємств залізниць інших країн та закордонних промислових підприємств, які обслуговують їх потреби.

Учасники ПФГ отримують суттєві переваги порівняно з окремо функціонуючими підприємствами. Це: підвищення узгодженості дій підприємств в умовах виробничої кооперації; зменшення витрат за рахунок ефекту економії на масштабах; зменшення транспортних витрат (частка яких доходить до 30 % у собівартості продукції) за рахунок кооперації у постачальницько-збутовій діяльності; налагодження стійкого зв'язку з кредитно-фінансовими установами, отримання пільгових умов кредитування та розрахунково-касового обслуговування; посилення зацікавленості інвесторів; об'єднання інвестиційних ресурсів, шляхом акумулювання одержаних фінансових коштів в банках ПФГ та спрямування їх на фінансування цільових програм; об'єднання науково-інноваційної діяльності, впровадження новітніх наукових розробок, з метою підвищення якості вихідного продукту; оптимізація матеріально-фінансових потоків; зміцнення платіжної дисципліни між учасниками групи; забезпечення економії обігових коштів; відновлення розірваних раніше технологічних зв'язків в промисловості; збільшення стійкості усіх учасників групи; існування системи

розподілу ризику на випадок можливих змін у середовищі розвитку; підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається; створення конкуренції крупним іноземним компаніям, які займають український ринок та мають перевагу перед окремими підприємствами, які мають обмеження в зовнішньому фінансуванні та мають розраховувати тільки на власні інвестиційні ресурси, що стримує їх розвиток.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених частин загальної проблеми.

Вищезазначені переваги визначені виходячи з праць таких вчених-економістів як: В. Глушенко, О. Гурченков, В. Дикань, Б. Деревянко, М. Сажина, Е. Уткін, А. Челноков [1-7]. Вони розглядають сучасні ПФГ як диверсифіковані багатофункціональні структури, які створюються в результаті об'єднання капіталів підприємств, кредитно-фінансових та інвестиційних інститутів з метою отримання прибутку, підвищення ефективності виробничих і фінансових операцій, посилення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, зміцнення технологічних і коопераційних зв'язків, росту економічного потенціалу кожного учасника групи. Проте існує необхідність розробки методики, яка б дозволила підприємствам, що входять до групи, або функціонуючим окремо, самостійно визначати доцільність функціонування у складі ПФГ. У цьому полягає мета статті, її актуальність.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Економічна ефективність характеризується відносною величиною, яка є відношенням економічного ефекту і авансованих витрат або економічного ефекту і поточних витрат. В економічній теорії існує велика кількість оцінок – показників ефективності. Їх об'єднує те, що вони отримані на основі одного і того ж методичного підходу, в якому числитель і знаменник приведені до одиничного значення. Показниками, що приведені до одиниці ресурсів є показники: продуктивності праці, рентабельності підприємства, фондовіддачі, коефіцієнт оборотності оборотних засобів. Показники, які приведені до

одиниці результату: трудомісткість, фондомісткість, матеріаломісткість.

Але застосування окремих показників не дає можливості зробити оцінку економічної ефективності з позицій системного підходу. Як інструмент комплексної оцінки і порівняльного аналізу ефективності діяльності підприємств пропонується застосовувати методику графоаналітичного методу «Квадрат потенціалу», який базується на використанні комплексної рейтингової оцінки підприємницького потенціалу підприємства в цілому. Цей метод [8, С. 143] дає можливість системно встановлювати кількісні і якісні зв'язки між окремими елементами потенціалу, рівень його реалізації і конкурентоспроможності і на основі цього розробляти і реалізовувати управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності функціонування підприємства. Саме багатоаспектний характер методу і можливість використання для вирішення багатьох завдань дає підстави

використовувати його для проведення порівняльної оцінки ефективності діяльності підприємств, які входять до складу ПФГ, та які не входять до її складу.

Для практичної реалізації методики яка пропонується необхідно створити спеціальну мультидисциплінарну групу, яка створюється з співробітників корпоративного центру промислово-фінансової групи, функціонування якого повинно викликати такі позитивні результати як: підвищення відкритості інформації; забезпечення фінансової прозорості; підвищення інвестиційної привабливості підприємств групи; облік і контроль за діяльністю підприємств. Функції мультидисциплінарної групи носять цільовий аспект, направлені на розробку інформаційної бази даних і програмних продуктів, структурованість груп критеріальних показників, збір релевантної інформації в залежності від обраної мети проведення аналізу, вибір аналітичної групи для оцінки результатів.

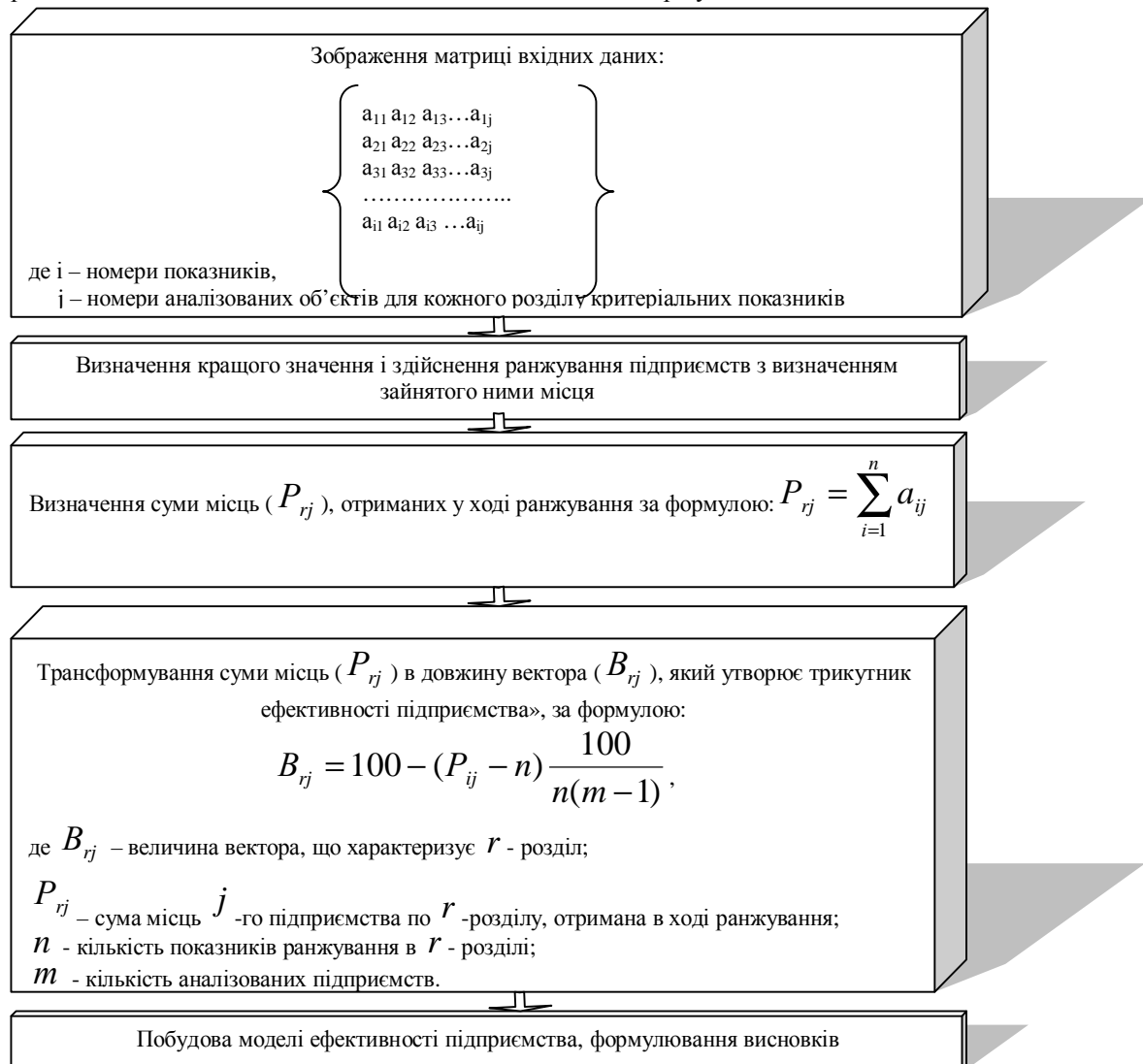

Рисунок 1 - Послідовність проведення рейтингової порівняльної оцінки ефективності діяльності підприємств у складі ПФГ з окремо функціонуючими підприємствами

Економіка підприємства

Методику комплексної рейтингової порівняльної оцінки ефективності діяльності пропонується здійснювати за допомогою системи критеріїв за трьома розділами:

- 1) показники ефективності виробництва;
- 2) показники фінансового стану;
- 3) показники інноваційного потенціалу.

В основі розрахунку кінцевої рейтингової оцінки знаходиться порівняння підприємств за кожним критерієм наведених розділів з умовним еталонним підприємством або з підприємством, яке показує кращий результат. Тобто, перевагою цього методу є наявність не суб'єктивного подання експертів, а

найвищі результати досягнуті в реальній ринковій конкуренції всієї сукупності порівняльних об'єктів.

Послідовність проведення рейтингової порівняльної оцінки ефективності діяльності підприємств у складі ПФГ з окремо функціонуючими підприємствами представлено на рис. 1.

Далі наведено приклад запропонованої методики рейтингової порівняльної оцінки ефективності діяльності підприємства на основі будови моделі ефективності підприємства.

Для цього рекомендується система критеріальних показників (табл. 1).

Таблиця 1

Система критеріальних показників рейтингової порівняльної оцінки ефективності діяльності підприємств у складі ПФГ з окремо функціонуючими підприємствами

Показники ефективності виробництва	1. Продуктивність праці
	2. Рентабельність виробництва
	3. Фондовіддача
	4. Коефіцієнт обертання оборотних засобів
	5. Трудомісткість виробництва
	6. Фондоємність
	7. Витрати на 1 грн. товарної продукції
Показники фінансового стану	1. Коефіцієнт швидкої ліквідності
	2. Коефіцієнт поточної ліквідності
	3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності
	4. Коефіцієнт маневрування
	5. Коефіцієнт заборгованості
Показники інноваційного потенціалу	1. Рівень зносу основних фондів
	2. Коефіцієнт оновлення виробничих фондів
	3. Рівень прогресивності технологічних процесів
	4. Коефіцієнт повноти інформації
	5. Коефіцієнт науко місткості продукції
	6. Коефіцієнт \square аукмісткості виробництва
	7. Коефіцієнт оновлення продукції

Таблиця 2

Підсумкова таблиця по розділах системи критеріїв

№	Показник	Підприємство	
		Учасник ПФГ	Самостійно функціонує
1	2	3	4
1	Продуктивність праці	1	2
2	Рентабельність виробництва	1	2
3	Фондовіддача	2	1
4	Коефіцієнт обертання оборотних засобів	1	2
5	Трудомісткість виробництва	2	1
6	Фондоємність	2	1
7	Витрати на 1 грн. товарної продукції	1	2
Сума місць		10	11
1	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1	2

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
2	Коефіцієнт поточної ліквідності	2	1
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1	2
4	Коефіцієнт маневрування	1	2
5	Коефіцієнт заборгованості	2	1
Сума місць		7	8
1	Рівень зносу основних фондів	2	1
2	Коефіцієнт оновлення виробничих фондів	2	1
3	Рівень прогресивності технологічних процесів	1	2
4	Коефіцієнт повноти інформації	1	2
5	Коефіцієнт наукомісткості продукції	1	2
6	Коефіцієнт науко місткості виробництва	1	2
7	Коефіцієнт оновлення продукції	1	2
Сума місць		9	12

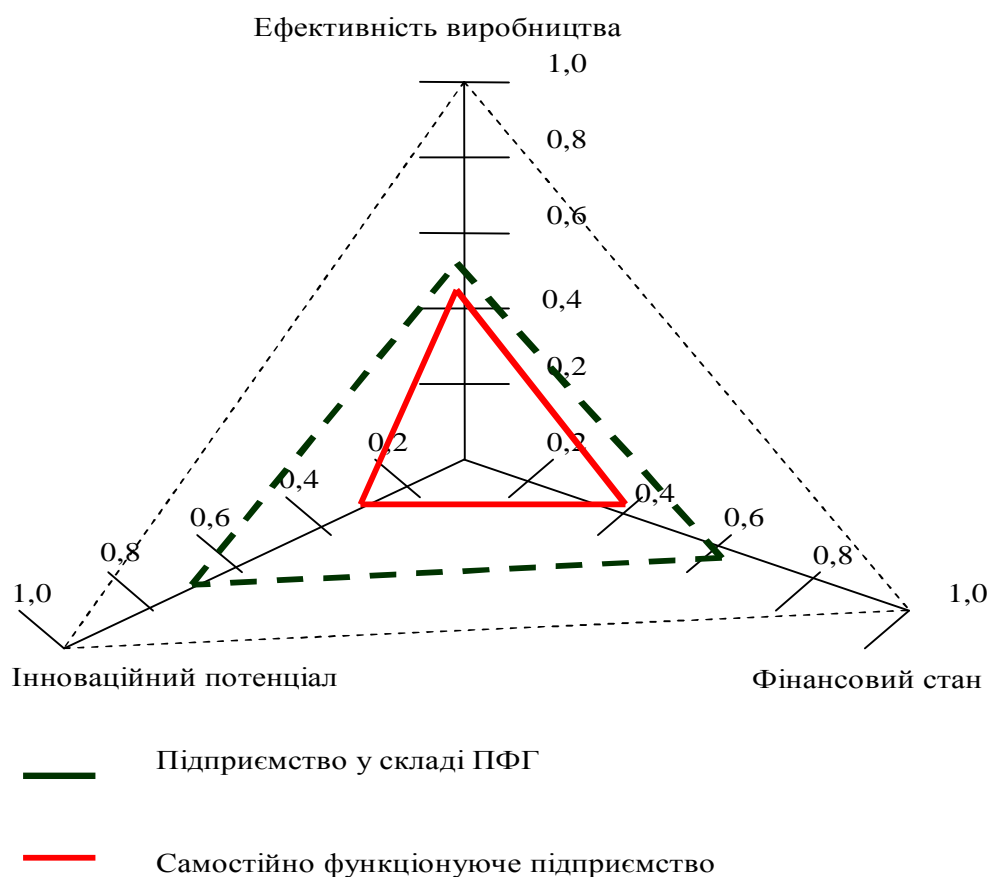

Рисунок 2 – Модель ефективності діяльності підприємств, функціонуючих у складі ПФГ та окремо

Кількість показників усередині кожного розділу може змінюватися в залежності від вимог до точності отриманих результатів і можливості одержання достовірної вихідної інформації.

Після проведення розрахунків по кожному показнику наведених розділів експертами проводиться ранжування аналізованих підприємств (табл. 2).

Довжина вектора, що характеризує кожний розділ дорівнює (рис. 2):

$$B_{11} = 100 - (10 - 7) \frac{100}{7 * (2 - 1)} = 57 \%;$$

$$B_{12} = 100 - (11 - 7) \frac{100}{7(2 - 1)} = 43 \%;$$

$$B_{21} = 100 - (7 - 5) \frac{100}{5(2 - 1)} = 60 \%;$$

$$B_{22} = 100 - (8 - 5) \frac{100}{5(2 - 1)} = 40 \%;$$

$$B_{31} = 100 - (9 - 7) \frac{100}{7 * (2 - 1)} = 71 \%;$$

$$B_{32} = 100 - (12 - 7) \frac{100}{7(2 - 1)} = 29 \%;$$

Ефективність може бути класифікована як висока, середня або низька. Умовна шкала диференціації рівня потенціалу залежно від довжини векторів, які утворюють модель ефективності, має вигляд: 70-100 % - висока ефективність, 30-70 % - середня ефективність; до 30 % низька ефективність.

Таким чином, провівши оцінку, керівництво підприємства-потенційного учасника ПФГ може оцінити свої можливі переваги після вступу до її складу або прийняти обґрунтоване рішення стосовно окремого функціонування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Глущенко В. В. Інтегровані структури суб'єктів господарювання: визначення, сучасний стан, функціонування та розвиток / В. В. Глущенко, Ю. В. Параніч. – Х. : Лібуркіна, 2005. – 63 с.
2. Гурченков О. П. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: навч. посіб. – Миколаїв : НУК, 2007. – 172 с.
3. Дикань В. Л. Финансово-промышленные группы в Украине: Монография / В.Л. Дикань, И. В. Чернобровка. – Х. : Основа, 1997. – 207 с.
4. Деревянко Б. В. Правове регулювання створення та діяльності ПФГ в Україні: Монографія / Б. В. Деревянко. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2006. – 199 с.
5. Сажина М. А. Финансово-промышленные группы как фактор повышения инвестиционной активности российской экономики / М. А. Сажина, Т. Е. Амброзевич // Финансы. – 2000. - № 1. – С. 25 – 28.
6. Уткин Э. А. Финансово-промышленные группы / Э. А. Уткин, М. А. Эскиндаров. – М. : Ассоциация авторов и издателей «Тандем», Из-во ЭКМОС, 1998. – 256 с.
7. Челноков А. Н. Организационно-экономические основы формирования и функционирования финансово-промышленных групп : автореф. дис. на соискание наук. степени канд. экон. наук / А. Н. Челноков. – Санкт-Петербург, 2008. – 18 с.
8. Проектний аналіз: навч. посібник / [В. С. Рижигов, М. М. Яковенко, О. В. Латишева та ін.]. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 384 с.

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.*